בלדד השוחי

איור: ערן מנדל

חוזר עם תשובה

למה הפלמינגו עומד על רגל אחת?

אוריאל, גן ילדותה

שאלה מצוינת, אוריאל, וזה לא רק הפלמינגו. בגן שלי לימדו שדווקא החסידה עומדת על רגל אחת כשהיא חולפת בארצנו, בדרך מארצות הקור אל ארצות החום ובחזרה. לא מעט עופות מים עושים את הדבר המשונה הזה, כולל, לפעמים, בני־אדם. האם עופות המים עלו על משהו? האם גם לנו כדאי?

מעט מאד מחקרים מתייחסים לשאלות הנכבדות האלה, ורוב ההסברים בספרות המדעית פשוט חסרי בסיס. אומרים שהעמידה על רגל אחת עוזרת לזרימת הדם ברגלי הפלמינגו, שהיא מסייעת לו להמריא מהר יותר ושהיא עוזרת לו להתאזן בתנאי רוח קשים. שטויות. התצפיות מראות שפלמינגו על שתיים ממריא מהר יותר מזה שעומד על רגל אחת, אין לו בעיות בזרימת הדם, והוא בפירוש יציב יותר, אפילו כשיש רוח.

הסבר נפוץ אחר הוא שהפלמינגו נותן לרגל אחת לנוח. אבל זה לא מסביר למה הוא טורח להרים אותה במקום להעביר את המשקל מרגל לרגל כמו בן אדם.

השערה יותר מעניינת היא שהפלמינגו חצי ישן, והחצי הישן הוא זה שמקפל רגל אחת בזמן שהחצי השני עומד על המשמר. זה יותר סביר ממה שזה נשמע. יש כמה עופות ודגים ואפילו יונקים ימיים שמסוגלים לישון בחצי גוף. כשברווזים, לדוגמה, ישנים בשורה, שני הברווזים הקיצוניים ישנים עם עין אחת פקוחה, ומהפעילות המוחית שלהם ניכר שחצי מהמוח שלהם ישן בעוד החצי האחר ער. אבל הם נשארים בדרך כלל עם שתי רגליים על הקרקע, ואין סיבה להניח שהפלמינגו יעבור לעמידה אחרת. כמו הרבה עופות, אין לו שום בעיה לישון בעמידה.

> השערה מעניינת היא שחצי מגופו של הפלמינגו ישן, ושהחצי הזה מקפל את הרגל. זה יותר סביר ממה שזה נשמע. הרבה דגים ועופות מסוגלים להרדים מחצית ממוחם

ההשערה היחידה שמחזיקה

מעמד די חדשה, והיא מגיעה מוזג תוקרים שהחליטו סוף סוף להתייחס לשאלה שלך ברצינות הראויה. כמו מדענים טובים, הם התחילו עם תצפיות, ואחרי כמה זמן הם שמו לב לעובדה פשוטה: פלמינגואים ער מדים על רגל אחת בעיקר כשהם עומדים במים. בהתאם, גם ההשערה שלהם פשוטה: הפלמינגו מרים את הרגל כי קר לו.

לטבול את הרגליים במים זו דרך נהדרת להתקרר. הפלמינגו חי עם הרגליים במים, וכשנהיה לו קר מדי הוא מרים רגל אחת ותוחב אותה תחת שמיכת הפוך הטבעית שלו. וזו גם הסיבה לכך שהוא טומן את הראש בכנף. המקור הגדול והמתוחכם שלו, שנועד להפריד בין מים ובוץ למזון פלמינגואים, הוא גם מקור לאיבוד חום. רק הגיוני לעטוף אותו במשהו חם אחרי ניקור נמרץ במים הקרים, או סתם כשהטמפרטורה צונחת.

אין מה לדבר, הפלמינגו יודע לפנק את עצמו. תאר לעצמך איך היו נראים החיים שלנו אם בכל פעם שהיה לנו חם היינו יכולים פשוט להוריד את הרגל השנייה למים. ■

שאלות לבלדד השוחי: askbildad@calcalist.co.il

שיזף רפאלי

מתבונן בעולם החדש

איך לחץ חברתי משפר את החיים?

עקרון העדר לא חייב לשרת רק רודנים ופרסומאים

חונכנו לזהות לחץ חברתי כסכנה. בבתי ספר מקדישים שעות כדי להכשיר ילדים לה־בין את סכנות הלחץ החברתי וללמוד לה־תגונן מפניו. דורות למדו על ניסוייו של סולומן אש, שבהם אנשים אמרו את ההפך ממה שחשבו רק כיוון שהוקפו באנשים שהשמיעו את אותה הדעה. המשמעת המ־צמררת שהפגינו נבדקי "ניסוי מילגרם", שהסכימו לענות אנשים במכות חשמל רק כי חוקר בחלוק לבן אמר להם שזוהי מש־מתם, העלו דיונים על הנזק שבהשתייכות "מוחקת" לקבוצה. תיאוריית "החלון השבור" שאימץ ראש עיריית ניו יורק לש־עבר רודי ג'וליאני הושתתה על התובנה שהרושם שאחרים מבצעים פשעים מעודד אנשים לפשוע בעצמם. וגם מלקולם גלד־וול ייחס ברב־המכר שלו "נקודת המפנה" השפעה רבה ומוחצת לפעולותיהם של אחרים על בחירותיו של היחיד.

> זה שנים שמדברים על "חוכמת ההמונים", ועל כך שבכמעט כל נושא, ממוצע תשובותיהם של המוני זרים יהיה טוב ומדויק מתשובתו של גדול המומחים. אבל "כוח ההמונים", הצד החיובי של הנטייה לעדריות והדרכים להפיק ממנה תועלת, צריך להיחקר יותר

אבל מה עם הצדדים החיוביים בלחץ החברתי? האם אפשר לרתום את הכוח החברתי הזה, העוצמתי כמעט כמו כוח טבע, לטובתנו?

טינה רוזנברג היא עיתונאית אמריקאית יזועה שזכתה בפרס פוליצר בזכות ספרים שפרסמה על זוועות המשטרים הרודניים בדרום אמריקה ועל מזרח אירופה אחרי נפילת הקומוניזם. ספרה השלישי שהתפ־רסם בארצות הברית לפני כחודשיים אינו תיעוד עיתונאי אלא תובנה חברתית עם המלצה בצדה: לחץ חברתי, על שמותיו השונים, הוא מהאמצעים היעילים והחזקים בעולם להשגת תוצאות. ואולי, במקום לג־נות אותו ולהפקירו לידי רודנים, פרסומאים ושרלטנים אחרים, כדאי להיעזר בו למטרות טובות? לחץ חברתי נחשב לגיטימי בקבו־צות ספורט וביחידות לוחמות בשדה הקרב, אך בזירה הציבורית ממשלות לא מתנסות בו, ונשענות על חקיקת חוקים ועל פרסום המלצות מנומקות. וניסויי הלחץ החברתי הקלאסיים מראים איך הוא משיג את מה שחוקים ונימוקים לא ישיגו לעולם.

הביטו בסיגריה, אומרת רוזנברג. העישון מפריע, מזיק לבריאות ולכיס, וגם לא נעים בפעמים הראשונות. רוב רובם של מיליארד מעשני העולם התנסו בכך לראשונה, ואימצו את ההרגל, בעקבות לחץ קבוצתי ורצון להשתייך ולהתקבל – וחרף המידע הרב שמגלה עד כמה אין בכך היגיון. ללחץ הזה אחראיות, בין היתר, שיטות שיווק של חברות הטבק, שהצליחו להכניס את הסיגריות לשלטי חוצות בר־חבי אמריקה ולבין אצבעותיהן של דמויות ראשיות במאות סרטים הוליוודיים. אלא שרוזנברג מראה איך אפשר באופן מתו־כנן ומתוזמר ליצור קבוצות חברתיות שלוחצות על אנשים להיפטר מהתמכ־רויות רעות ולהישמר מהן – ארגון "אל־כוהוליסטים אנונימיים", לדוגמה, שמשיג שיעורים חסרי תקדים בגמילה מאלכוהול, ונשען על לחץ חברתי. היא גם מראה מח־קרים שלפיהם הגורם הנפוץ ביותר לגמי־לה מעישון הוא לחץ מהסביבה.

גם במלחמה נגד האיידס ממשלות רבות נכשלו במשך שנים בניסיון לשדל בני נוער להשתמש בקונדומים. שיעורי חינוך מיני לא עזרו, וגם לא פרסום של מידע מפחיד או וידויי ידועים שלקו במחלה. בני הנוער התחילו להשתמש בקונדומים רק משקיבלו את התחושה שהשימוש בהם הוא "אין", ושזה מה שבני גילם עושים. מחקרים אחרים הראו שחר־לים בכל קבוצות הגיל הסכימו, סוף סוף, להישמע להוראות הרופאים ולהקפיד על דרישות הטיפולים בעיקר בתגובה למ־שובים וציפיות מחבריהם וסובביהם.

רוזנברג סוקרת שימושים רבים בלחץ חברתי למטרות טובות: קבוצות לימוד מהונדסות היטב באוניברסיטה הראו שי־פור בהישגים, המיקרו־בנקאות מסייעת לרבבות עניים בעולם השלישי לשנות את מצבם הכלכלי, בין היתר בזכות ההתאר־גנות החברתית שנוצרת סביב ההלוואות הקטנות. גם בכלכלה דעת החברים היא המבדילה בין יום לחיים.

זה שנים מדברים על "חוכמת ההמו־נים", שלפיה כמעט בכל נושא, בממוצע בין תשובותיהם של המוני אנשים אקראיים יהיה מדויק מתשובתו של גדול המומחים. אבל כוחם של ההמונים, הצד החיובי של הערדיות, הטעם במצווה "אחרי רבים להַ־טות" – אלה כבר רעיונות מורכבים יותר, ששווים עוד הרהור ובדיקה. ■

פרופ' רפאלי הוא ראש מרכז שגיא ובית הספר לניהול באוניברסיטת חיפה sheizaf.rafaeli.net

מה הלאה

אחי רז

עדכונים מהשטח

1 מדע: 150 שנות ברק

המכון הטכנולוגי של מסצ'וסטס, הידוע יותר בראשי התיבות MIT, אחת המדגרות המפוארות בעולם למוחות מבריקים ויצירתיים. יותר מ־25 אלף מבוגרי MIT הקימו לאורך השנים חברות, כמה מהן הצלחות ענקיות. לכבוד יום ההולדת ה־150 של המכון מנסה אד פילקינגטון מ"הגרדיאן" לפענח את סוד ההצלחה של המוסד המהולל הזה.

http://is.gd/cn6Rai

2 לאייפד: פלייבוי לדורותיו

יום חג לקוראי המאמרים: מגזין "פלייבוי" מגיע לאייפד, ועושה את זה בסטייל, עם כל הגיליונות שראו אור מאז 1953. אף על פי שכמגזין גברים "פלייבוי" איבד קצת מהאדג' לאורך השנים, הארכיון הוא מכרה זהב, מה גם שגיליונות ישנים נמכרים באפליקציה בדולר לחתיכה – עסקה משתלמת לכל הדעות.

http://is.gd/aJldt1

3 צילום: דיוקנאות הפופ

Rock Paper Photo היא גלריה מקומנת חדשה, המוקדשת לצילומים של איקונות רוק, פופ וג'אז משנות העשרים של המאה הקודמת ועד ימינו. היא מאגדת עבודות של גדולי הצלמים בתחום, והמחירים נעים בין 300 דולר לצילום בלתי ממוסגר של אבבא בהופעה חיה ועד 3,500 דולר תמורת הדיוקן האיקוני של סטיבן טיילר, סולן אירוסמית, שצילם ריצ'רד אי ארוון.

rockpaperphoto.com

4 אמנות: נוף בעיפרון

האמן הבלגי בן היינה מצא לעצמו נישה מעניינת באזור דמדומיו של גימיק מוכר. הוא מצלם נופים ומסתיר חלק מהם ברישומי נייר שמשלימים את התמונה. אלא שבזכות חוש ההומור המוצלח שלו התוצאה לרוב חורגת מהמגיירות הצפויות.

http://is.gd/oSE6HT

5 אלכוהול: מבשלה במטבח

בעשור האחרון עשתה הבירה – קצת בדומה לכדורגל לפניה – את המסלול הארוך שהפך אותה ממשקה זול ומושחץ לתופעה תרבותית חובבת עולם. "Beer Craft" הוא ספר חדש ומעוצב לעילא שיאפשר לכם לרכוב על הגל ולהפוך את המטבח שלכם למבשלה ביתית איכותית. זה מתחיל בצריכה עצמית, והשמים הם הגבול. 11 דולר באמזון.

beercraftbook.com

6 אופנה: ג'ינס ים

בגדי הים הגבריים של המותג Orlebar Brown מסתמנים כבחירה נהדרת לקיץ. הגזרה יושבת היטב בתוך המים ומחוצה להם, וכל אחד יזמצא את עצמו בתוך פלטת הצבעים הסולידית, שכוללת תכלת, ירוק וכחול נייבי. המחיר קצת מוגזם: 130 לישי"ט אונליין.

http://is.gd/PQiOXW

7 קוקה־קולה: 125 שנות סוכר

קוקה־קולה חוגגת 125 שנות קיום עם מותגיות־על עם אלכוהול מהודר במשקל כבד ותו מחיר חצוף בהתאם. כרגיל במקרים כאלה, הספר מורכב מכרונולוגיה היסטורית המתובלת בשלל תמונות ומודעות שמלוות את גלגולה של החברה. 410 דולר (!) באמזון.

http://is.gd/D5PfnY